

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

Parlamentaarinen työryhmä kehittämään eräitä äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä

Aika 08.04.2024 klo 14:00-16:00

Paikka Pankkisali, Aleksanterinkatu 7 Helsinki

Työryhmän jäsenet

- (X) puheenjohtaja, Kristiina Kokko, puoluesihteer, Kansallinen Kokoomus r.p.
- (X) Harri Vuorenpää, puoluesihteer, Perussuomalaiset r.p.
- (X) Pekka Tuuri, järjestöpäällikkö, Suomen Sosialidemokraattinen puolue r.p
- ~~(-) Antti Siika-Aho, puoluesihteer, Suomen Keskusta r.p~~ Anna-Mari Vimpari
- (X) Anna Moring, puoluesihteer, Vihreä liitto r.p.
- (X) Anna Mäkipää, puoluesihteer, Vasemmistoliitto r.p.,
- (X) Fredrik Guseff, puoluesihteer, Svenska folkpartiet i Finland r.p.
- (X) Mikko Rekimies, puoluesihteer, Suomen Kristillisdemokraatit r.p.
- (X) Iina Ilmarinen, eduskuntaryhmän pääsihteer, Liike Nyt r.p.

Pysyvät asiantuntijat

- (X) Niklas Wilhelmsson, yksikön päällikkö, oikeusministeriö
- (X) Mervi Kuittinen, hallitusneuvos, valtiovarainministeriö
- ~~(-) Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö~~
- (X) Niina Kilpelä, yliarkkitehti, ympäristöministeriö
- (X) Juha Myllymäki, lakiasiaainjohtaja, Suomen Kuntaliitto

Sihteerit

- (X) Oula-Antti Labba, oikeusministeriö
- (X) Tuomas Rekola, oikeusministeriö
- (X) Marika Lumiharju, oikeusministeriö

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

Kutsutut asiantuntijat

(X) Sanna Ahonen, sosiaali- ja terveysministeriö

Esityslista

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen 14.03 ja toivotti kaikki tervetulleeksi.

2 Esityslistan hyväksyminen

Puheenjohtaja esitti, että siirrytään suoraan kuulemisiin eli kohtaan neljä.

4 Hallitusohjelmakirjaus koskien esteettömyyttä ja kuljetuspalveluja

Sihteeri Oula-Antti Labba esitteli hallitusohjelmakirjauksen. Sihteeri kertoi työryhmän kutsuneen kuultavaksi asiantuntijana sidosryhmiä (Liite 2 ja 3). Paikalla oli kuultavat tahot.

Erityisasiantuntija Sanna Ahonen (STM) esitteli työryhmälle esteettömyyttä käsittelevän taustamuistion (liite 1). Työryhmän ensimmäisessä kokouksessa käsiteltyä muistiota oli täydennetty kuljetuspalvelujen ja liikkumisen tuen osalta.

Ahonen esitteli työryhmälle vammaispalvelulain kuljetuspalveluihin ja liikkumisen tukeen liittyviä säännöksiä sekä sosiaalihuoltolain säännökset liikkumista tukevien palveluiden osalta. Ahonen kertoi, että uuden vammaispalvelulain (675/2023, voimassa 1.1.2025 alkaen) hallituksen esityksen 191/2022 ja voimassa olevan vammaispalveluasetuksen (759/1987) mukaan matkoja voi jo nyt käyttää kirjauksessa mainittuihin muun tavanomaisen elämän matkoihin, kuten esimerkiksi yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Säännöksessä mainittu 18 matkaa on vähimmäismäärä. Ahosen mukaan kuljetuspalveluiden osalta työryhmälle tulisi arvioitavaksi onko hallitusohjelmakirjauksen johdosta tarpeen tehdä lainsäädäntömuutoksia ja varata niille rahoitus. Vammaispalveluja koskevaan lainsäädäntöön ei näyttäisi kohdistuvan muutostarpeita kirjauksen johdosta. Vaalilain 190 §, jossa viitataan voimassa olevan vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin, tulisi jossain vaiheessa päivittää viittaamaan 1.1.2025 voimaan tulevaan uuteen vammaispalvelulakiin. Tuossa yhteydessä voisi olla mahdollista lisätä kyseisen pykälän perusteluihin maininta siitä, että hallitusohjelmakirjauksen mukaiset matkat sisältyvät vammaispalvelulain mukaiseen liikkumisen tukeen.

Kuultiin Näkövammaisten liiton järjestöjohtaja Sari Kokkoa. Kokko totesi, että vammaisten ihmisten näkökulmasta 18 yhdensuuntaista matkaa ei ole riittävä määrä yhdenvertaisen poliittisen

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

osallistumisen ja äänestämisen takaamiseksi. Hän kertoi, että käytännössä lisämatkojen saaminen on ollut vaikeaa. Lisäksi Kokon mukaan huomiota tulisi kiinnittää opaskoiran pääsyyn äänestyspaikalle, vaalivirkailijoiden koulutukseen, esteettömään valaistukseen sekä vaalijärjestelmien ja -materiaalien, kuten ehdokasnumeroiden, saavutettavuuteen. Kuultava toimitti lausuntonsa myös kirjallisesti.

Anna Mäkipää tiedusteli, kuinka yleistä on, että matkoja myönnetään enemmän kuin 18 yhdensuuntaista matkaa. Todettiin, että lisäselvitystä tilanteesta tarvitaan ja asiaan palataan myöhemmin.

Kuultiin Invalidiliiton esteettömyysasiantuntijaa Johanna Hätöstä. Hätönen kertoi, ettei esimerkiksi luottamus- ja vapaaehtoistoimia ole koettu riittäväksi perusteluiksi lisämatkojen saamiseen. Matkojen yhteydessä on ilmennyt useita ongelmia, kuten taksien saatavuusongelmat, vakiotaksi- ja tututaksi-oikeuksien kriteerien kiristyminen sekä taksinkuljettajien riittämätön avustustaito vammaisten henkilöiden tukemisessa. Hätönen totesi, että vapaaehtoinen erityisryhmien kuljettajakoulutus on syytä muuttaa pakolliseksi.

Hätönen huomautti, ettei mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen riipu niinkään itse laista, vaan sen tulkinnasta. Nykyinen vammaisten henkilöiden liikkumisvapauksia kaventava tulkinta aiheuttaa haasteita. Erityisesti nämä haasteet korostuvat, kun henkilö pyrkii itse ehdolle: vaalityön tekeminen vaikeutuu, kun matkoja ei ole riittävästi käytettävissä. Kuultava toimitti lausuntonsa myös kirjallisesti.

Kuultiin Kehitysvammaliiton Selkokeskuksen kehittämisspällikköä Leealaura Leskelää. Hän totesi, että kuljetuspalveluihin liittyvässä lainsäädännössä on tulkinnanvaraisuuksia, minkä vuoksi lakia tulisi selkeyttää. Hänen mukaansa soveltamisohjeissa tulisi huomioida nykyistä vahvemmin myös poliittisen aktiivisuuden tukeminen. Hän huomauttaa, että jos poliittinen toiminta on alueellista, ei 18 matkaa riitä. Henkilöillä, joilla on kognitiivisia haasteita, voi olla vaikeampaa käyttää äänioikeuttaan, minkä vuoksi tukea tarvittaisiin nykyistä enemmän. Muina huomioina hallitusohjelmakirjaukseen Leskelä nosti tarpeen selkokielisten äänestysmateriaaleille, tilojen aistiesteettömyydelle sekä monikielisen tiedon saamiselle vaaleista. Kuultava toimitti lausuntonsa myös kirjallisesti.

Kuultiin Kuurojen liiton toiminnanjohtajaa Markku Jokista. Jokinen kertoo, miten kielellisten oikeuksien turvaaminen liittyy vahvasti poliittisiin oikeuksiin. Nykyisellään kieliryhmien mahdollisuudet ja oikeudet saada tietoa omalla kielellään eivät toteudu. Jokisen mukaan Suomessa vähemmistökielillä, etenkin viittomakielellä, on vaikea saada tietoa puolueiden toiminnasta.

Vaalivirkailijoille tulisi järjestää koulutusta viittomakielisen henkilön kohtaamisesta, sillä Jokisen kokemusten mukaan monet jopa pelkäävät kohdata viittomakielisen henkilön. On myös ollut tilanteita, joissa ei ole ollut selvää millä taholla on vastuu tulkkauksen järjestämisestä. Hänen

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

mukaansa jonkin lain tulisi velvoittaa viranomaisia järjestämään osallistumismahdollisuuksia viittomakielisille. Kuultava toimitti lausuntonsa myös kirjallisesti.

Pekka Tuuri totesi, että vaaleista riippuen vaalityöhön käytettävät matkat voivat vaihdella paljon. Tulisi miettiä mistä ajankohdasta ehdokkuuden katsotaan alkavan ja voitaisiinko ehdokkaalle myöntää kuinka paljon lisämatkoja sekä pohtia ylimääräisten matkojen suhdetta ehdokkaan vaalirahoitukseen.

Puheenjohtaja kysyi, onko tietoa alueellisista eroista kuljetuspalveluiden tulkinnassa. Erityisasiantuntija Sanna Ahonen (STM) totesi, että kuljetuspalveluiden tulkinnasta ja alueellisista eroista ei todennäköisesti tehty ole erillistä selvitystä. Hyvinvointialueiden ohjauksessa voidaan kiinnittää huomioita lain tulkintaan kuljetuspalveluiden osalta. Puheenjohtaja totesi, että on yksilöllistä, mikä on sopiva määrä matkoja. Jos lähdettäisiin laajentamaan poliittiseen osallistumiseen liittyviä matkoja, tulisiko matkamäärästä enimmäismäärä, jolloin henkilö ei voisi hakea lisää matkoja subjektiivisena oikeutena.

Johanna Hätönen (Invalidiliitto) totesi, että kunnissa vaalivirkailijoille tulisi olla tarjolla nykyistä parempaa koulutusta. Hän ehdotti vaalimateriaalien yhteyteen lisättävän koulutussisältöä saavutettavuuteen ja kohtaamiseen liittyen äänestyspaikoilla.

Puheenjohtaja tiedusteli europarlamenttivaalien kuntien ja vaalivirkailijoiden koulutustilanteesta. Yksikön päällikkö Niklas Wilhelmsson kertoi oikeusministeriön pitävän järjestäjille koulutukset ja kuntien järjestävän omat koulutukset vaalivirkailijoille. Koulutustilaisuuksia järjestetään myös sidosryhmille. Oikeusministeriössä on siirrytty enemmässä määrin verkkopohjaiseen koulutukseen. Wilhelmsson totesi saavutettavuuden olevan tärkeä asia, jota voisi tuoda nykyistä enemmän esille koulutuksissa sekä pohtia niiden suunnittelussa.

Puheenjohtaja totesi, että voisi olla avoimia kaikille vaalivirkailijoille suunnattuja verkkopohjaisia koulutuksia. Äänestäjä kohtaa äänestyspaikalla vaalivirkailijan, ei vaaleja järjestävän tahon.

Markku Jokinen (Kuurojen liitto) kannatti viittomakielisen äänestäjän kohtaamiseen liittyvää koulutusta ja ehdotti, että äänioikeusilmoituksessa voisi olla mukana linkki, josta voisi katsoa viittomakielellä äänestysohjeet.

Leealaura Leskelä (Kehitysvammaliitto) kertoi, että vammaisen ihmisen on hyvin vaikea saada selkokielellä tietoa ehdokkaista tai puolueohjelmista.

Sari Kokko (Näkövammaisten liitto) totesi, että vaalikoneista tulisi tehdä saavutettavampia, niin, että ne toimisivat näkövammaisten apuvälineiden kanssa.

Johanna Hätönen (Invalidiliitto) totesi, että äänestyspaikkojen esteettömyystietojen olisi tärkeää löytyä helposti. Puheenjohtaja ehdotti, että kunnilta edellytettäisiin tieto äänestyspaikkojen esteettömyydestä.

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

Markku Jokinen (Kuurojen liitto) kertoi, ettei Suomessa ole vielä ollut yhtäkään kuuroa viittomakielistä kansanedustajaa. Yhteiseksi tavoitteeksi voitaisiin ottaa vammaisten edustajien määrän nostamisen. Tämän edistämiseksi puolueet voivat tehdä paljon niin kampanjoissaan kuin ehdokasasetteluissaan.

Anna Mäkipää kysyi, onko saatavilla tietoa sosiaalihuoltolakiin ja osallistumismahdollisuuksiin liittyen kokemusasiantuntijoilta.

Erityisasiantuntija Sanna Ahonen (STM) kertoi vaalilain 190 §:n viittaavan vammaispalvelulakiin (380/1987) mutta siinä ei ole viitattu sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisiin liikkumista tukeviin palveluihin.

Todettiin, ettei kokemusasiantuntijoiden näkökulmaa ei ollut tällä hetkellä saatavilla.

Anna Moring totesi, ettei lain mukaan kuljetuspalveluiden matkoissa ole enimmäismäärää, mutta kuultavien mukaan näin kuitenkin usein tulkitaan hyvinvointialueella ja kunnissa. Subjekttiivinen oikeus harkinnanvaraisiin matkoihin tulisi toteutua. Vaalilakiin tulisi tehdä kirjaus, jos oikeus ei vammaispalvelulain tai kuntien ja hyvinvointipalveluiden ohjeistuksella toteudu.

Erityisasiantuntija Sanna Ahonen (STM) kertoi, että jos lain tulkintaa haluttaisiin selkeyttää, yksi tapa olisi lisätä vaalilain 190 § perusteluihin maininta hallitusohjelmakirjausten mukaisten matkojen sisällyttämisestä vammaispalvelulain mukaiseen liikkumisen tukeen. Tämä voitaisiin tehdä siinä yhteydessä, kun vaalilain viittaus vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin päivitetään viittaamaan 1.1.2025 voimaan tulevaan uuteen vammaispalvelulakiin.

Puheenjohtaja totesi työryhmän tahtovan, etteivät äänestämismatkat kuluta muita 18 yhdensuuntaista matkaa. Virkakunta pohtii, miten vaalilakia voidaan muokata niin, että turvataan äänestäminen kaikissa tilanteissa. Myös poliittisen osallistumiseen parantamiseen ja sen määrittelyyn liittyen toivotaan virkakunnalta ideoita.

Pekka Tuuri totesi, että tarkoituksena on helpottaa äänestämistä. Hän ehdotti, että jos henkilö itse on ehdokkaana, rajaus tehtäisiin tarkasti rekisteröityihin puolueisiin ja ajankohta rajoitettaisiin esimerkiksi kahteen kuukauteen ennen vaalipäivää. Huomioon on otettava, että kunnilla on mahdollisuus tehdä tarvittavat järjestelyt.

Yksikön päällikkö Niklas Wilhelmsson totesi, että ehdokkaan kuljetusmatkoja pyritään pohtimaan siten, että kustannukset pysyvät kohtuullisina. Mietintöihin voisi kirjata evästyksiä seuraavaa hallituskautta varten aiheesta. Wilhelmsson kertoi oikeusministeriön tuottavan jo nyt paljon saavutettavaa ja selkokielistä materiaalia. Järjestöyhteistyön kautta materiaaleista voisi jakaa tietoa.

Puheenjohtaja totesi, että lakiin tarvitaan selkeytystä. Tämän ollessa täsmentävää lainsäädäntöä, kustannuksia ei pitäisi tulla. Ehdokkaan kuljetusmatkat otetaan tulevissa kokouksissa uudelleen esille.

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

5 Eduskuntavaalien ajankohta

Sihteeri Oula-Antti Labba esitteli työryhmälle eduskuntavaalien ajankohtaa käsittelevän taustamuistion (liite 4). Muistio toi esille eduskuntavaalien ajankohdan historiaa sekä niitä perusteita ja arviointeja, joilla nykyratkaisuun on päädytty.

Pekka Tuuri huomautti, ettei ratkaisu hallitusneuvotteluiden pitkittymiseen ole vaalipäivän siirtäminen.

Anna-Mari Vimpari totesi, ettei hallitusneuvotteluiden kestoa pystytä ennakoimaan. Vaalien ajankohtaa ei voida siirtää 15 vuoden välein näillä perusteilla.

Mikko Rekimies huomautti pääsiäisen ajankohdan vaikuttavan vain kahden tai neljän viikon erolla vaalien ajankohtaan.

Fredrik Guseff totesi, ettei varmuudella voida tietää, miten kauan hallitusneuvottelut kestävät, joten se ei käy siirtämisen perusteluiksi.

Puheenjohtaja totesi työryhmän olevan yksimielinen siitä, ettei vaalipäivän siirtämiselle ole perusteita. Puheenjohtaja nosti esille, että jonkinlainen skenaariotyö budjettilakien toteuttamisesta eri aikataulutilanteissa olisi hyödyllistä.

Yksikön päällikkö Niklas Wilhelmsson kertoi oikeusministeriön päivittävän parhaillaan säädösvalmistelun kuulemisohjeita.

6 Muut asiat

Sihteeri Oula-Antti Labba kertoi, että parlamentaarisisessa vaalialuetyöryhmässä oli nostettu esiin mahdollisuus käsitellä vaalien ulkomainostelineitä tässä työryhmässä.

Anna Moring lisäsi, että työryhmässä käsiteltäisiin myös vaalihäirintään liittyviä kysymyksiä, jotka myös nostettiin esille edellisessä parlamentaarisisessa vaalialuetyöryhmän kokouksessa.

Puheenjohtaja totesi, että nämä lisätään työryhmän työsuunnitelmaan.

7 Seuraava kokous

Sihteerit katsovat sopivan ajan ja kutsuvat koolle.

Kokousmuistio

VN/26483/2023

08.04.2024

8 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen ajassa 16.00.

JAKELU

Työryhmän puheenjohtaja, jäsenet, pysyvät asiantuntijat